

gosposk in komisijski ogledi niso mnogo izdali. Proti raznim razvadam fužinskih delavcev so se borili in vpeljali 6. septembra 1782 nov fužinski red, toda v kratkem so se razvade fužinarjev posebno glede nočnega dela pričele zopet ponavljati.

Ob ugaslem plavžu pa je živela stara tradicija naprej in oblikovala novo življenje. Sodarji, ki so skozi stoletja izdelovali sodčke za odpremo žebeljev, so ostali zvesti svojemu izročilu in ohranili tradicijo zadržne sodarske obrti v Sodarski zadrugi v Češnjici tudi potem, ko ni bilo več žebeljarjev, in se presmerili na izdelavo hrastovih vinskih sodov. Živahen promet, ki se je razvijal okrog plavžev, je omogočil razvoj lesnih obrtov, posebno kolarstva, ko so bile končno zgra-

jene ceste za vprežno živino. Železarsko tradicijo pa so ohranili številni kovinarji, ki so se združili v obrtno proizvodno in predelovalno zadrugo, ki nosi po svojem predsedniku agilnem Niku Žumru ime »NIKO«.

Kot priča te žive zgodovine iz davnih dob nam ostaja restavrirani plavž na volka v Gor. Železnikih.

VIRI

Globočnik Anton: Der Berg- und Hammerwerksort Eisnern, Eine geschichtliche statistische Schilderung in Regestenform, 1867. — Alfons Müllner: Die Geschichte des Eisens in Krain, Wien 1909. — Hacquet B.: Oryctographia Carniolica, 1778 Leipzig. — Dr. Blaznik Pavel: Kolonizacija Selške doline, Ljubljana 1928. — Statistično poročilo Trgovsko-obrtniške zbornice v Ljubljani za leto 1870. — Bericht der Handels- und Gewerbekammer zu Laibach, 1852.

SLIKAR JOŽEF PETKOVŠEK

PRISPEVKI ZA NJEGOV ŽIVLJENJEPIS

RAFAEL OGRIN

1

Mesto Vrhnika se deli na tri dele: Hrib, Vas in Breg. Tam na Vasi pod Sv. Trojico, pred 150 leti Vas št. 41, danes Idrijska cesta št. 5, stoji dom Petkovškovih prednikov, ki se mu po domače pravi »pri Šupcu«. Hiša je staro, enonadstropno poslopje in še sedaj priča o pridnosti in gospodarski trdnosti svojih lastnikov.

Tu se je rodil 24. novembra 1793 slikarjev oče Andrej. Leta 1819 se je poročil v Verdu št. 24 s štiriindvajsetletno Veharjevo vdovo Nežo, rojeno Drašler. V zakonu se mu je rodilo pet otrok: Matevž (r. 1820), Marija (r. 1827), Ana (r. 1829) in še dva druga, ki pa sta umrla že v otroških letih. Marija se je 1847 omožila, Ana pa je 1867 umrla v Trstu. Po smrti žene Neže 1845 se je oče Andrej 1852, ko je bilo njegovemu sinu Matevžu že 32 let, vnovič poročil z dvajsetletno Marijo Stopar, hčerjo gostača Jurija Stoparja z Vrhnike. Iz tega zakona so bili trije otroci: Frančiška (r. 1853), Ivana (r. 1856) in Jožef, naš slikar, ki se je rodil 7. marca 1861, ko je bil oče v 68. letu starosti. Tri leta nato, 23. septembra 1864, je oče Andrej umrl.

Po njegovi smrti je prevzel posestvo pri »Veharju« Matevž, sin iz prvega zakona, a je že po dveh letih umrl tudi sam, posestvo pa zapustil svojemu po pol bratu Jožefu. Mati se je nato 1867 vnovič poročila z Gregorjem Novakom iz Verda št. 57. Ta zakon

je bil brez otrok. Z možem in z otroki svojega prvega zakona se je Marija Stoparjeva preselila v Veharjevo bajto, Verd št. 3, domačijo pri Veharju pa so dali v najem. Ko so otroci dorasli, je šel osemnajstletni Jožef prostovoljno k vojakom, sestri pa sta se poročili.

Sestra Ivana je imela sina Jožefa (r. 1878), dva druga njena otroka pa sta v zgodnji mladosti umrla. Na Petkovškovi sliki »Doma« je poleg slikarja, njegove matere in sestre naslikan bržkone ta Ivanin sin in Petkovškov nečak Jožef.

Petkovškova mati se je 1898 še enkrat poročila. Njen tretji mož je bil takrat 75-letni Lovrenc Oswald, zadnji Petkovškov varuh. Umrla je 11. septembra 1907. Njeno sliko je objavil Marijan Marolt v »Močilniku« 1940, št. 2 (priloga 3).

2

Leta 1815 se je priženil v Verd tudi Jožef, brat slikarjevega očeta Andreja, ki se je poročil z Marijano Maček. Iz tega zakona je bilo šest deklet, ki so se vse dobro poročile. Ena izmed njih se je omožila s Tomšičem v Hribu in je bila mati Ivana Tomšiča, najboljšega svetovalca in prijatelja Petkovškovega. Na domu, Verd št. 8, po domače »pri Marjančniku«, je ostala najmlajša hči Ivana in se poročila z Jožefom Rebičem, ki je že l. 1878 umrl. V hiši, ki stoji tik pred mostom čez Ljubljano, je bila gostilna,

kjer je krčmarila vdova, sestrična slikarja Petkovška, s hčerjo Ivanko.

V gostilno je pogosto zahajal slikar Petkovšek. Med njim in dve leti mlajšo Ivanko se je razvila ljubezen in Jožef jo je hotel poročiti. Poleg ljubezni je gotovo tudi denar imel svojo vlogo, kajti Ivanka je bila bogata, slikar pa zadolžen in njegovo posestvo gospodarsko izčrpano. Poroko je preprečila Ivankina mati, nakar si je Ivanka izbrala za moža posestnikovega sina Karola Jelovška, s katerim se je 13. avgusta 1888 poročila.

Njena poroka je porazno vplivala na Jožefa Petkovška in pospešila izbruh njegove bolezni. Le tako se lahko razume to, kar je nato napravil. Odšel je v zdravilišče v Lipiku na Hrvaškem in od tam nekoč napravil izlet v Zemun. Tu je na cesti slučajno srečal do tedaj neznano mu sedemnajstletno Marijo Filipesco, ji sledil na dom, se tam zaročil z njo in se z njo 2. oktobra 1888 poročil. Ob tej priliki sta se v Zemunu fotografirala. Ta fotografija se je ohranila v rodbini Kotnik-Lenarčič na Vrhniki in nam kaže Petkovška, ko je bil v svojem 28. letu. Po poroki je slikar svojo mlado ženo prisilil, da je morala potovati do Verda v poročni obleki s tančico na glavi, kar na Vrhniki še danes ni pozabljeno. Tako se je hotel iz nekakšne kljubovalnosti postaviti z njo pred nekdanjo svojo ljubico. Potem sta napravila še poročno potovanje po Italiji. Na povratku s tega potovanja pa se je prvič pojavila blaznost pri njem.

Odslej se je po izjavi njegove žene »kaj malo ukvarjal s slikarstvom. Če je bil pri denarju, je potoval v Ljubljano, Trst ali Benetke. Po naročilu njegove matere sem ga vedno spremljala, pri tem pa mnogo trpela, ker je bil skoraj vedno pijan.«

Maja 1889 sta napravila z ženo izlet na Bled. Tu se je zopet pojavila njegova bolezen, vendar se je njegovo zdravje kmalu izboljšalo. Po povratku je ostal doma in slikal. Da poravnava svoje dolgove, je Petkovšek to poletje uvedel prostovoljno delno razprodajo svojega premoženja. Hotel je sestaviti tudi notarsko ženitno pismo in zapisati svoji ženi 3000 gld za primer svoje smrti. Že razprodaja ga je močno razburjala; ker pa se mati ni strinjala z visoko vdovščino, je začel besneti. Tekal je brez uma po vasi, brodil do vratu po Ljublanici in se iz blodnega strahu pred orožniki skrival na podstrešju in kletih. Župan je nato odredil, da ga prepeljejo v blaznico, kamor so ga oddali 20. septembra 1889.

Žena je na sodišču izjavila, da je bil slikar zadnji dan pred odhodom precej miren in

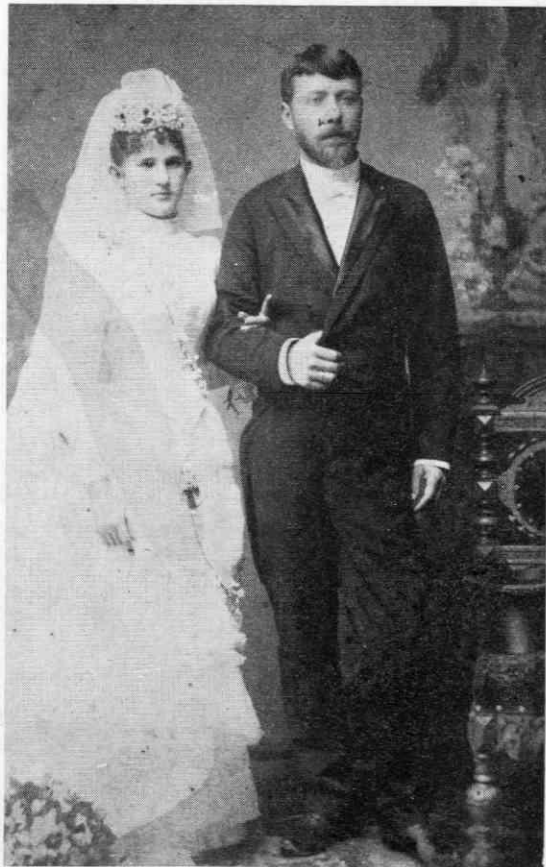
da jo je spraševal: »Prosim te, ljuba Mici, povej mi, kaj bo z menoj?«

Blaznica je sporočila sodišču, da trpi Petkovšek na melanholiji, združeni s kroničnim alkoholizmom.

2. in 3. septembra so prodali nekaj parcel, nato pa so razprodajo zaradi slikarjeve bolezni ustavili. Ob času razprodaje je Petkovšek razstavil na domu svoje slike, ki si jih je ogledal tudi slikar Simon Ogrin. S seboj je vzel še mene, tedaj štiriletnega dečka. Spominjam se, da sem tedaj, ko sva stopila v atelje, zagledal ob nasprotni steni veliko sliko. Bila je »Nevesta«. Na desni strani vrat pa je bil na slikarskem stojalu ovalen portret slikarjeve žene. Na druge slike se seveda ne spominjam več.

3

V »Izvidu in zdravniškem mnenju« o Petkovšku, ki je bil sestavljen 12. oktobra 1889 na Studencu, sta zdravnika dr. Bleiweis in dr. Kapler izjavila, da je nezmerno uživanje alkohola v zadnjem času znatno pospešilo bolezen, ki pa ima svoj pravi izvor

Poročna slika J. Petkovška

v dedni obremenitvi, ker so bili tako obremenjeni tudi slikarjev oče, po pol brat in neka teta. Zato sta že takrat domnevala, da se bo počasi razvila paraliza. Glede matere je omenjeno, da je še duševno in telesno zdrava.

V tem zapisniku sta kratko orisana njegovo življenje in njegov značaj. »Kljub talentu za slikanje«, pravi zapisnik, »se zaradi pomanjkanja vztrajnosti, zaradi njegove nestalnosti in želje po zabavi ni mogel razviti v umetnika. Zadnji čas je živel le od svojega premoženja in se je redko bavil s slikarstvom.¹ Vedno je rad pil, zadnje pol-drugo leto pa se je popolnoma vdal pijači.« Tu je popisana tudi njegova zunanost. Bil je srednje velik, krepko raščén, precej dobro rejen, bledega obraza in 68 kg težak. Pri popisu njegovega zdravstvenega stanja je posebej opomba, da sledov sifilisa nima.

Dedno obremenitev očeta in po pol brata potrjujejo tudi izjave slikarjeve matere, njegovega oskrbnika Jakoba Žitka, Lovrenca Oswalda in zdravnika dr. Marolta. Njuna nagnjenost k blaznosti pa je morala biti lažjega značaja. Oče je zbolel šele na starost in je umrl doma, star 71 let. Po pol brat Matevž pa je sicer 1864 prevzel posestvo brez zadržka, ostal pa je neoženjen in je moral biti bolehen, ker je že devet mesecev pred smrtjo napravil oporoko. Umrl je 1866 za kolero. Resneje bolna pa je morala biti slikarjeva po pol sestra Ana, ki pa je izvid ne omenja. V Verdu so nanjo sploh pozabili. Njen delež, ki še ni bil izplačan, je Matevž v oporoki 1865 zapustil Jožefu, »ker je Ana bržkone umrla«. V resnici je umrla šele 1867. Civilna bolnica v Trstu je namreč 8. aprila tega leta sporočila, da je živela Ana že devet let na oddelku za umobolne. Ker pa bolnica ni nikdar zahtevala plačila zanjo, se sme domnevati, da je Ana tam opravljala lažja dela in si tako sama prislužila oskrbo.

Petkovšek je bil 5. novembra 1889 sodno razglašen za umobolnega. Kot varuh mu je bil določen Gašper Maček iz Verda, Petkovškovi ženi pa so prisodili po 10 gld vzdrževalnine na mesec iz slikarjevega premoženja. O tem premoženju je 2. oktobra poročal občinski urad sodišču, da je bilo posestvo, ko ga je slikar prevzel, vredno preko 40.000 gld, da pa je v treh letih svoje gozde izsekal, les prodajal pod ceno in sploh tako gospodaril, da se je vrednost posestva zmanjšala za polovico.

27. januarja 1890 so sodno cenili slikarjeve premičnine. Ob tej priliki so popisali tudi njegove slike, ki so bile še tako razvrščene kakor na razstavi. Navzoči so bili:

varuh Gašper Maček, slikarjeva mati Marija, kot cenilca pa Lovrenc Oswald iz Verda in Jožef Flak z Vrhnike. V spalnici so visele Petkovškove slike: Kristusa polagajo v grob. — Kristusa molijo v hlevu. — Tri študijske glave. — Kmečko dekle. — Pokrajina (Kanal v Benetkah).

V ateljeju so bile slike: Beneška kuhinja, veliki in mali format. — Mati s hčerko (Nevesta). — Kmetje pri obedu (Doma). — Starka s sv. pismom. — Deček mornar. — Portret slikarjeve žene. — Klepec (Počitek pri košnji). — Madona z otrokom. — Pokrajina (Pot v Verd), ter mnogo manjših; v izbi je bila skicirka. (V oklepaju so sedaj običajne označbe Petkovškovih slik.) Cenilci so za vse te slike izjavili, da jih ne morejo ceniti.

Zapisnik pravi takole: »Slike so deloma nedogotovljene, deloma tehnično surovo izdelane ter bo sploh težko dobiti kupca zanje, ker kaže, da so brez umetniške vrednosti. Tudi slikarske potrebščine niso bile ocenjene.« Kritiko o slikah je brez dvoma podal pri sestavi zapisnika varuh Maček, ki je 2. julija 1890, ko se je Petkovšek prvič vrnil iz blaznice, poročal sodišču med drugim tudi, da Petkovškovo »slikanje nima dosti umetniške vrednosti, da se ne bo mogel preživljati z njim in da naj si poišče drugo službo.«

4

4. junija 1890 je bil Petkovšek prvič izpuščen iz blaznice. Odpeljal se je takoj v Zemun po ženo. Doma je nato slikal in se še dokaj pametno vedel. Ni pa mogel prenašati nobenega ropota. Če je mati le zakašljala, se je razburjal tako, da se je hotela izseliti iz hiše. Proti koncu leta pa ga je zopet napadla bolezen. Nekoč je zmetal ženi vse reči na cesto. Tedaj je bržkone uničil tudi nekaj svojih slik.

5. januarja 1891 je bil Petkovšek zopet na Studencu. Žena, ki je imela spravljeno svojo opravo pri Marjančniku, se je odpeljala domov k očetu v Zemun, a Karol Jelovšek je poslal njeno opravo za njo. Stari Filipesco je nato prosil v imenu hčere, naj se njena vzdrževalnina poveča, toda varuh se poročal sodišču, da sredstev ni in da naj se slikarjeva žena zadovolji z dosedanjo, ker ni otrok. 10. oktobra istega leta so slikarja vnovič izpustili z isto diagnozo (melanholija na alkoholični podlagi). Zopet je obiskal ženo v Zemunu, pa tokrat ni hotela več z njim.

Ker je bil sedaj sam in so se ga ljudje izogibali, je bil ves nesrečen. Prišlo pa mu

je na um, da bi odšel v Monakovo in se tam še bolj izučil v slikarstvu. Začel je pridno slikati. Kakor poroča mati, je izdelal dve sliki, tretjo pa je imel v delu. Nato je napravil proračun za potovanje in zaprosil za potrební denar. Mati in varuh sta njegovo prošnjo podprla. Po naročilu sodnije ga je obiskal zdravnik dr. Marolt, ki ga je našel pri slikanju. Petkovšek mu je obljubljal, da se bo vzdržal vsake nezmernosti, zdravnik pa mu ni verjel. Poročal je sodišču, da je slikar sedaj sicer normalen, ker pa je njegova bolezen dedna, bo takoj, ko bo brez nadzorstva in bo imel denar, zopet začel popivati, s čimer se bo bolezen ponovila. Kljub temu poročilu je 10. januarja 1892 dobil 150 gld za potovanje v Monakovo. Po železnici je odposlal svoje slike, slikarski material in opremo za eno sobo ter se odpeljal. V Monakovem je po prihodu takoj zbolel in šel v bolnico, kjer so ga pregovorili, naj se vrne domov. Na povratku je moral v Salzburgu vnovič v bolnico, in ko se je nekoliko popravil, so mu dali denar za vožnjo do doma. Njegove reči pa so ostale v Monakovem.

Medtem pa je varuh doma po Petkovškovem naročilu prodal vso opravó, kolikor je slikar ni vzel s seboj. Ko se je slikar vrnil, je moral ležati na slami. Zaradi te prodaje in pa ker je bil predober s slikarjem, so varuha zamenjali. Novi varuh je postal Lovro Oswald.

Misli na Monakovo tudi po povratku Petkovšek ni opustil. Bil je prepričan, da bo lahko nadaljeval svoje šolanje v tujini le, če se razveljavi njegovo varuštvo. Zato je 17. februarja 1892 izjavil pred sodiščem, da se čuti zdravega in da prosi za razveljavljenje varuštva. Marca in aprila je še posredoval, da naj se njegovi ženi nakaže vzdrževalnina za ta dva meseca. Proti koncu aprila ali v začetku maja pa je zbolel in 10. maja 1892 je bil zadnjič oddan v blaznico.

5

Dne 15. maja 1892 je poročal novi varuh Oswald sodniji, da so Petkovškove premičnine dospele iz Monakovega, da naj se popišejo, ocenijo in nato razprodajo na prostovoljni dražbi.

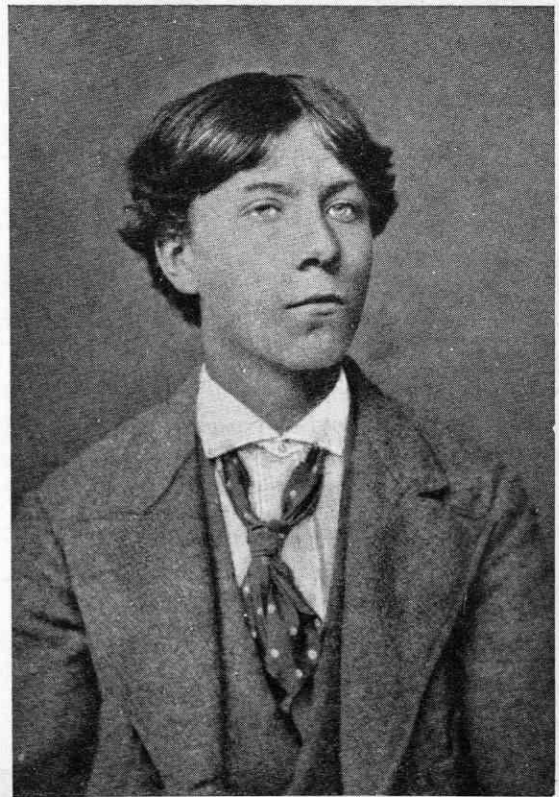
Cenitev teh predmetov je bila 19. maja 1892. Navzoči so bili poleg varuha Oswalda še cenilec Jožef Flak in kot izvedenec slikar Simon Ogrin. Ocenjenih je bilo 21 slikarskih del: Beneška kuhinja II. — Doma. — Počitek pri košnji. — Jezdec v trabu. — Be-

raški deček. — Beneška kuhinja III (osnutek). — Madona, in še 14 skiciranih študij.

Pošiljka iz Monakovega, ki je tehtala 602 kg, je vsebovala 5 kosov slikarskega platna različnih velikosti, 5 kosov napetega slikarskega platna, 20 kosov pokvarjenega platna, 1 slikarsko stojalo, 1 slikarsko stojalo za slikanje na prostem, 6 slikarskih desak s paletó, 1 pozlačen okvir (razstavljen) in popolno opravó za eno sobo.

Ob nekem ponovnem napadu, kakor že omenjeno, bržkone proti koncu leta 1890, je Petkovšek uničil mnogo svojih slik tako, da jih je pleskal in razrezal, platno pa shranil za nove slike. Zato je bilo v zgornji pošiljki 20 kosov na ta način pokvarjenega platna.

Na podlagi obeh zapisnikov od 27. januarja 1890 in od 19. maja 1892 se da približno ugotoviti, kaj je Petkovšek sam uničil. Prodani sta bili — kolikor je znano — medtem le dve sliki: Velika »Beneška kuhinja« (I), ki jo je menda Petkovšek hotel poslati v dunajski Künstlerhaus na razstavo, in kopija po Riberi »Polaganje v grob«. Obe sliki je kupil Gabrijel Jelovšek na Vrhniki. Za zadnjo se ve, da je dal zanjo 20 gld.

Jože Petkovšek, star 18 let

Ker se še vedno ponavlja dr. Mesesnelova trditev, da se je Petkovškova zapuščina porazgubila, ker jo je slikar Simon Ogrin pre nizko ocenil,² poudarjam, da je Ogrin cenil Petkovškove slike samo enkrat in sicer 19. maja 1892. Iz zapisnika z dne 27. januarja 1890 pa je razvidno, da se takrat sploh cenile niso. Če je torej Ogrin slike cenil pre nizko in so se zaradi tega izgubile, odgovarja pred zgodovino le za 21 del po zapisniku od 19. maja 1892.

Po »Seznamu Petkovškovih ohranjenih del«, ki ga je objavil dr. Mesesnel v svoji knjigi »Jožef Petkovšek« (1940), pa se lahko ugotovi, koliko del, cenjenih po Ogrinu, se je izgubilo. To so: »Beneška kuhinja« II, »Jezdec v trabu« in »Madona«. Pa še za te je težko dokazati, da so se izgubile le zaradi prenizke cenitve. Zakaj pa so se druge, prav tako nizko cenjene, le ohranile? Študije in risbe, ki jih našteva Seznam, so bile gotovo med omenjeno zapuščino. Noben slikar se ne loči rad od njih, ker jih rabi za poznejša dela.

O »Beneški kuhinji« II poroča varuh Oswald 4. junija 1892 sodišču, da jo je kupil Obreza na Vrhniki za 40 gld. V svojem poročilu trdi varuh, da je Petkovšek že sam ponujal to sliko za isto ceno. V zapisniku od 19. maja 1892 je prvotna cena popravljena od 50 na 40 gld. Kaže, da jim je bila Ogrinova cena še previsoka.

Po Obrezovi smrti je podedoval njegovo premoženje nečak Hribar iz Mokric pri Brežicah. Ta je nepremičnino prodal, kam pa so prešle slike, med katerimi je bilo nekaj starih slik iz samostana v Bistri, ni znano. Na Vrhniki sem slišal, da je Hribar bistriške slike pometal v Ljubljano. Slike »Doma«, »Počitek pri košnji«³ in »Beneško kuhinjo III« je kupil gostilničar Jurca na Vrhniki. Sliki »Doma« in »Beneška kuhinja« sta viseli v njegovih gostilniških prostorih in sta bili znani vsem njegovim gostom. Vse tri so ohranjene.

Ogrinova cenitev se ne sme presojeti z današnjega vidika. Kakor piše slikar Ferdo Vesel v svojih spominih,⁴ so v tedanji dobi nosili naši slikarji v Monakovem svoje slike umetninarju na prodaj, ki je plačeval zanje po 20 mark (12 gld), »kar ni bilo tako malo. Včasih sem po ves teden izhajal s toliko vsoto.«

29. avgusta 1892 so Petkovškovo posestvo prodali za 9520 gld. S tem denarjem so poplačali dolgove; ostalo je še 3615 gld, ki so jih naložili v hranilnico. Slikarju je ostala domačija, to je hiša št. 24 s hlevom in svinjakom, vrt, sadovnjak, ena senožet in Veiharjeva bajta, Verd št. 3. Slikar sam je še pisal iz blaznice, naj se mu hiša ohrani.

Petkovšek je v blaznici počasi hiral. Sem ter tja je poskušal slikati, večinoma pa je ždel sam zase. Mati ga je večkrat obiskovala. Oktobra in novembra 1894 je bil zelo slab in zdravnik je napovedal smrt v dveh mesecih. Vendar je Petkovšek moral še dolgo trpeti. 22. aprila 1898 je slednjič izdihnil na Studencu in bil pokopan v Polju. Kot vzrok smrti je vpisana »Dementia paralytica«.

Na zapuščinski razpravi 23. julija 1898 se je razdelilo vse preostalo njegovo premoženje. Od skupnega zneska 6175 gld je dobila žena dve osminki, mati tri in tri sestre vsaka po eno osminko.

*

Podatki o Petkovškovem rodu in njegovi zapuščini dopolnjujejo Maroltov življenjepis tega nesrečnega slovenskega slikarja.⁵ Ako pripomorejo, da bo Petkovšek kot človek boljše poznan, so dosegli svoj namen. Objava slikarjeve mladostne in poročne fotografije, ki sta bili doslej neznani, pa izpopolnjuje še posebej vrzel v njegovem življenjepis. Tako bo odslej znan pravi — Petkovškov obraz.

VIRI

Podatki o Petkovškovem rodu so vzeti iz farnega arhiva na Vrhniki, o njegovem življenju pa so posneti po Veselovem prepisu sodnih spisov o varuštvo in zapuščini Jožefa Petkovška v NUK. Izpiske iz obeh zapisnikov od 27. januarja 1890 in 19. maja 1892 sem vzel iz svojih prepisov, napravljenih 1940 po originalnih sodnih spisih, ki so bili tedaj v NUK še na razpolago. O Petkovškovi ljubezni pa so mi pripovedovale nekatere še živeče Vrhnčanke, ki so slikarja osebno poznale.

OPOMBE

1. Podobno je označil slikarja njegov rojak Ivan Cankar v svoji povesti »Popotovanje Nikolaja Nikiča«: »Rekar je bil slikar; delal je malo in popotoval mnogo« (SZS III. 86). — 2. France Mesesnel, Jožef Petkovšek, slovenski slikar. Lj. 1940, 3–4. — 3. Stiriinosemdesetletni Virjan Petrovčič mi je pripovedoval, da je kot mlad fant gledal, kako je Petkovšek pred svojo hišo slikal »Počitek pri košnji«. Kot model mu je služil virjanski kovač Janez Jerina, ki je imel zelo velik nos. Pripovedoval mi je tudi, da so slikarja fantje imeli zelo radi, ker jim je vedno kaj prinesel s svojih potovanj, zlasti priprave za ribolov. — 4. Ferdo Vesel, Spomini. ZUZ IV (1924), 62. — 5. Marijan Marolt, Jožef Petkovšek. ZUZ IV (1924), 26 ss.

